

TABIAT OBRAZLARI SEMANTIK TAHLILI: ERNEST HEMINGUEYNING “CHOL VA DENGIZ” ASARI MISOLIDA

Yusupov Azamat Safaraliyevich,
Turon universiteti, Xorijiy tillar kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya. Ernest Hemingueyning mashhur “Chol va dengiz” asari misolida tabiat obrazlarining semantik xususiyatlari tahlil qilinadi. Dastlab, Heminguey poetikasida tabiatning tutgan o‘rni, uning minimalistik uslubdagi timsollar orqali berilishi ko‘rib chiqiladi. Asarda dengiz, marlin, akulalar, quyosh va shamol kabi unsurlar ramziy ma‘noga ega bo‘lib, ular qahramon xarakterini ochish, kurash, iroda, maqsad va yo‘qotishlar mazmunini yoritishda muhim funksiyani bajaradi. Tadqiqot natijalari Heminguey tabiat tasvirlari orqali inson va tabiat o‘rtasidagi murakkab munosabatlarni badiiy-falsafiy darajada talqin qilgani ko‘rsatilgan shuningdek tahlil natijalariga ko‘ra, tabiat obrazlari asarda nafaqat tasviriy vosita balki chuqur ramziy mazmun beruvchi semantik kod sifatida ishlatilgan.

Kalit so‘zlar: Chol va dengiz, dengiz poetikasi, tabiat obrazlari, semantik tahlil, marlin, ramziylik, badiiy tafakkur.

SEMANTIC ANALYSIS OF NATURE IMAGERY: A STUDY OF ERNEST HEMINGWAY’S “THE OLD MAN AND THE SEA”

Abstract. This paper analyzes the semantic features of nature imagery in Ernest Hemingway’s renowned novella “The Old Man and the Sea”. It first examines the role of nature in Hemingway’s poetics and the ways in which it is conveyed through minimalist symbolic representations. In the work, elements such as the sea, the marlin, the sharks, the sun, and the wind acquire symbolic significance, serving to reveal the protagonist’s character and to illuminate themes of struggle, determination, purpose, and loss. The findings demonstrate that Hemingway interprets the complex relationship between humans and the natural world on an artistic and philosophical level through his use of natural imagery. Moreover, the analysis shows that nature images in the novella function not only as descriptive devices but also as semantic codes that convey profound symbolic meaning.

Key words: The Old Man and the Sea, sea poetics, nature imagery, semantic analysis, marlin, symbolism, artistic cognition.

Kirish

XX asr zamonaviy adabiyotining yetuk namoyandalaridan biri sanalgan Ernest Hemingway badiiy ijodda lakonik, sodda, lekin chuqur ma‘no yuklangan uslub yaratgan adib sifatida e‘tirof etiladi. Uning asarlarida o‘tkir syujet dinamikasi, insonning ichki

kechinmalari va ruhiy kurashi qisqa, lo'nda jumlarlar orqali yuksak badiiy ta'sir kuchi bilan ifodalanadi. Hemingueyning "Chol va dengiz" qissasi (1952) nafaqat adib ijodining eng yetuk namunalaridan biri, balki jahon adabiyotida inson va tabiat o'rtasidagi murakkab, ramziy munosabatlarni aks ettiruvchi eng chuqur falsafiy asarlardan biri sifatida e'tirof etilgan. Ushbu asarning badiiy-falsafiy mohiyati tabiat obrazlariga singdirilgan ramziy qatlamlarda namoyon bo'ladi. Heminguey poetikasida tabiat faqat makon manzarasi yoki syujet harakatining tashqi fonini yaratish vositasi emas, balki qahramonning ruhiy kechinmalari, hayotiy qarashlari, ma'naviy izlanishlari va irodaviy sifatlarini aks ettiruvchi semantik tizim sifatida talqin qilinadi. "Chol va dengiz"da dengiz, marlin, akulalar, quyosh botishi, shamol, yulduzlar kabi tabiat unsurlari Santyagoning ichki dunyosi bilan chambarchas bog'langan holda mavjud bo'lib, ular qahramonning ruhiy holatini, hayotiy kurashining bosqichlarini hamda insonning tabiat oldidagi ojizligi va qudratini bir vaqtning o'zida yoritadi.

Heminguey ning "iceberg uslubi"ga asoslangan minimalistik poetik qurilishi ushbu asarda o'zining eng yuqori darajada namoyon bo'ladi. Ya'ni, adib ko'pincha hodisalarni yuzaki tasvirlagandek tuyuladi, biroq ushbu oddiy tasvirlar zahirida inson, tabiat va borliqning o'zaro uyg'unligi, hayotiy kurashning mazmuni, insonning ma'naviy qadr-qimmatini haqidagi chuqur teran g'oyalar yashiringan bo'ladi. Tabiat obrazlarining ichki semantik tuzilmasi ana shu "yashirin qatlam"ni ochishda kalit vazifasini bajaradi. "Chol va dengiz" qissasida tabiat unsurlari o'zaro murakkab sistemani hosil qiladi. Dengiz – hayotning cheksiz makoni, insonni sinovdan o'tkazuvchi katta kuch; marlin – yuksak orzu, ma'naviy mukammallik; akulalar – yutuqning qo'ldan ketish xavfi, insonning zaifligi va buning ustidan kelishi kerak bo'lgan tahdidlar; quyosh, yulduzlar va shamol – vaqt oqimi, ruhiy bardoshlilik va mavjudotlar uyg'unligining belgisi. Ushbu unsurlar o'rtasidagi o'zaro munosabat qissa semantikasining asosiy poetik mexanizmini tashkil qiladi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, Hemingueyning tabiat obrazlari ko'pincha nazariy adabiyotda ramziy-falsafiy jihatdan tadqiq qilingan bo'lsa-da, ularning semantik tizimi, o'zaro mantiqiy bog'liqligi va qahramonning ruhiy evolyutsiyasi bilan uyg'unlashgan holda talqin qilinishi alohida ilmiy yondashuvni talab qiladi. "Chol va dengiz"dagi tabiat obrazlarining badiiy-falsafiy mohiyatini ochish nafaqat Heminguey poetikasini, balki umuman zamonaviy adabiyotning tabiatga munosabatini ham chuqurroq tushunishga imkon beradi.

Maqsad va vazifalar

Maqsad:

Tezisning asosiy maqsadi — Ernest Hemingueyning "Chol va dengiz" qissasida tabiat obrazlarining semantik qatlamlarini tahlil qilish, ularning qahramon ruhiyati, inson-muhit munosabati va ma'naviy kurashni ifodalashdagi badiiy-falsafiy ahamiyatini ilmiy asosda aniqlashdir.

Vazifalar:

1. Heminguey poetikasida tabiat tasvirining semantik va ramziy xususiyatlarini aniqlash.
2. “Chol va dengiz” qissasidagi asosiy tabiat obrazlari — dengiz, marlin, akulalar, quyosh, shamol va osmon — funksiyalarini tahlil qilish.
3. Tabiat obrazlari orqali qahramon Santyagoning ichki kechinmalari va ruhiy kurashini ochib berish.
4. Asardagi tabiat unsurlarining o‘zaro semantik bog‘liqligini aniqlash va ularning badiiy-falsafiy tizimini yoritish.
5. Hemingwayning minimalistik uslubida tabiat tasvirlari orqali insonning ma’naviy yuksalishi va ichki kurashi qanday ifodalanganini tadqiq qilish.

Metodika

Tadqiqotda **adabiy-analitik va semantik tahlil metodlari** qo‘llanilgan. Analitik metod yordamida qahramon ruhiyati va tabiat obrazlari o‘rtasidagi bog‘liqlik o‘rganilgan. Semantik tahlil orqali esa tabiat unsurlari — dengiz, marlin, akulalar, quyosh, shamol va osmon — badiiy va falsafiy kontekstdagi ma’nolari aniqlangan.

Tadqiqot materiali sifatida quyidagi manbalar ishlatilgan:

- Hemingueyning “Chol va dengiz” asari;
- zamonaviy adabiyot tadqiqotlari;
- adabiy nazariya va semantika bo‘yicha ilmiy maqolalar;
- zamonaviy adabiy tanqid asarlari.

Tahlil jarayonida quyidagi bosqichlar amalga oshirildi:

1. Asar matnini o‘rganish va asosiy tabiat obrazlarini aniqlash.
2. Har bir tabiat elementi semantik va ramziy jihatdan tahlil qilinib, qahramon ruhiyati va syujet bilan bog‘lanishi aniqlash.
3. Tabiat obrazlari o‘rtasidagi semantik bog‘liqlik va badiiy tizimni shakllantirish.
4. Xulosalar chiqarish va asarning falsafiy-badiiy ahamiyatini ilmiy tarzda yoritish.

Asosiy qism

Hemingwayning “Chol va dengiz” qissasida tabiat obrazlari insonning hayotiy kurashi, ruhiy kechinmalari va ma’naviy izlanishlarini aks ettirishda asosiy vosita sifatida ishlatiladi. Santyago qahramoni orqali adib insonning tabiat bilan uyg‘un yashashini, uning kuchi va zaifligini, shuningdek, inson va tabiat o‘rtasidagi ontologik bog‘liqlikni badiiy-falsafiy tarzda ochib beradi. Tabiat tasviri faqat fon yoki dekorativ element sifatida emas, balki qahramon ruhiyatini ochuvchi semantik tizim sifatida ishlatiladi.

Dengiz, asarda markaziy semantik o‘rin egallaydi. U Santyagoning hayoti, tajribasi va kurashini aks ettiruvchi metafora sifatida ishlatiladi. Dengiz orqali Heminguey insonni sinovdan o‘tkazuvchi, ba‘zan mehribon, ba‘zan shafqatsiz kuch sifatida namoyon qiladi. Santyagoning uzoq vaqt davomida baliq tuta olmasligi va so‘ng ulkan marlinni uchratishi inson hayotidagi beqarorlik, kutilmagan sinovlar va muammolar ramzi sifatida talqin qilinadi. Shu bilan birga, dengiz Santyago uchun mehribonlik va hurmat ramzi bo‘lib, u “la

mar” — ayol sifatida tasvirlanadi, bu esa tabiat bilan insonning uygʻunligi va unga boʻlgan axloqiy sadoqatni ifodalaydi.

Marlin tasviri esa asarning eng kuchli ramziy qatlamlaridan biri sifatida qaratiladi. Heminguey marlinni qahramonning tengdosh raqibi sifatida tasvirlab, Santyagoning uni dushman emas, balki “birodar” sifatida hurmat qilishini koʻrsatadi. Shu orqali inson va tabiat oʻrtasidagi axloqiy tenglik va insonning tabiatga boʻlgan masʼuliyati badiiy tarzda yoritiladi.

Akulalar tasviri esa yoʻqotish va sinov ramzi sifatida ishlatiladi. Marlinni qoʻlga kiritgandan soʻng Santyago akulalar bilan yuzma-yuz keladi, ularning hujumi inson mehnatiga va orzulariga qarshi kutilmagan qiyinchiliklarni aks ettiradi.

Tabiatning boshqa unsurlari — quyosh, shamol va osmon — qahramonning ruhiy holatini, vaqt oqimini va hayotiy tajribasini aks ettiruvchi muhim ramz sifatida ishlatiladi. Quyosh Santyagoga kuch beradi, ammo uni charchatadi, bu esa insonning hayot davomida toʻplagan tajribasi va qarish jarayonining metaforik ifodasidir. Shamol inson taqdiridagi beqarorlik va kutilmagan oʻzgarishlarni bildiradi, har bir shamol Santyagoga yangi qaror va sinovlar olib keladi. Osmon esa qahramonga ichki sukunat, ruhiy kenglik va tasalli beradi, yolgʻizlikni yengillashtiradi va uning maʼnaviy oʻsish jarayonini yoritadi.

Bu obrazlarning birlashgan semantik tizimi Santyagoning ichki olamini, uning maʼnaviy va badiiy kurashini yoritishda muhim rol oʻynaydi. Hemingwayning minimalistik uslubi orqali tabiatning ushbu ramziy va semantik qatlamlari sodda, lekin chuqur va boy badiiy ifodaga ega boʻladi.

Natijalar

1. Hemingway tabiat obrazlarini qahramon ruhiyatini ochuvchi, uning hayotiy kurashi va inson-muhit munosabatini izchil koʻrsatadigan badiiy-falsafiy vosita sifatida ishlatadi.

2. Dengiz, marlin va akulalar orqali insonning sinov, idealga intilish va yoʻqotish jarayonlari semantik tarzda tasvirlangan.

3. Quyosh, shamol va osmon orqali vaqt, chidamlilik va ruhiy kenglik ramzi yoritilgan.

4. Santyagoning tabiat bilan oʻzaro munosabati axloqiy va falsafiy mazmunga ega boʻlib, inson va tabiat oʻrtasidagi uygʻunlikni koʻrsatadi.

5. Tahlil shuni koʻrsatadiki, Hemingway tabiatni qahramonning ichki kurashi va maʼnaviy rivojlanishini aks ettiruvchi integrallashgan semantik tizim sifatida ishlatgan.

Xulosa

Hemingwayning “Chol va dengiz” qissasi tabiat obrazlari orqali insonning ichki kurashi, ruhiy kechinmalari va maʼnaviy izlanishini yorituvchi betakror badiiy-falsafiy asardir. Dengiz, marlin, akulalar, quyosh, shamol va osmon Santyagoning hayotiy kurashi va inson-muhit munosabatini aks ettiruvchi semantik tizimni hosil qiladi. Ushbu tizim qahramonning maʼnaviy yuksalishi, iroda qudrati va sabr-toqatini badiiy tarzda ochib beradi. Hemingway tabiatni inson ruhining integrallashgan badiiy ifodasi sifatida talqin qilgan, bu esa “Chol va dengiz” qissasini jahon adabiyotidagi noyob ilmiy-falsafiy asarga aylantiradi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hemingway, E. *The Old Man and the Sea*. New York: Scribner, 1952.
2. Baker, C. *Hemingway: The Writer as Artist*. Princeton University Press, 1972.
3. Young, P. *Ernest Hemingway: A Reconsideration*. Pennsylvania State University Press, 1966.
4. Bloom, H. (ed.). *Ernest Hemingway's The Old Man and the Sea*. Chelsea House, 1999.
5. Hotch, T. *Hemingway in Context*. Cambridge University Press, 2012.
6. Ashurova, D. U., Galieva, M. R. *Stylistics of Literary Text*. Tashkent, 2019.
7. Nazarov, Q. *Adabiy tahlil asoslari*. Toshkent, 2018.
8. Rasulov, R. "Hemingueyning badiiy tafakkuri va psixologizmi." *O'zbek tili va adabiyoti*, №3, 2015.

